

(*Crocopus chlorogaster*), die hier letterlijk ontelbaar voorkomen, voor mijn avondmaal, en verzamel enkele reusachtige peulvruchten. Ze zijn ongeveer een meter lang, zeer hard en donkerrood gekleurd, anderen zijn meer dun en kronkelig en worden „kaarsen” genoemd en door de sinhalezen als medicijn gebruikt.

's Avonds voor het laatst er op uit, want morgen vertrekken we naar Maha-Oya. Ik drink thee aan den oever van een stroom en zit met verlangen te kijken naar een groepje badende kinderen. Menigeen zou hun de grootsche en schilderachtige badkamer benijden.

We volgen den stroom een eindweegsch op en ik vang een kleine waterschildpad, die mee genomen zal worden voor de collectie.

Een mooie hertebok, gevolgd door 2 hinden, passeert ons pad. De buks kraakt, ongedeerd kunnen ze hun weg echter vervolgen.

Goed, dat ze geen Engelsch-hollandsch-tamil verstaan! Na een poosje is 't geluk echter aan onze zijde en een flinke jonge bok met goed gewei, kan naar huis gezonden worden. De koelies denken al aan het feestmaal dat ze van avond zullen aanrichten, ik denk aan het gewei, dat later mijn bungalow zal versieren en een heerlijk souvenir zal blijven aan mijn eerste tocht in de jungles. Het is niet de hoeveelheid der jachttropheën die ze waardevol maken voor den waren sportsman en jager. Het zijn de heerlijke herinneringen aan avonturen en gelukkige uren in de grootsche natuur. Hoe voelen we niet de „Call of the wild”, hoe hunkeren we er niet naar om er weer op uit te kunnen gaan de vrijheid der wildernis in, als we op stille avonden na het afgelopen werk die voor ons zoo waardevolle souvenirs, om ons heen zien! (Wordt vervolgd).

DE VERDEDIGER DER WITTE-MIEREN-KONINGIN.

(Slot).

Witte mieren (*Termes*), zijn in het geheel geen mieren en behooren dus niet tot de Hymenoptera (vliesvleugeligen) maar tot de Neuroptera (netvleugeligen), tot welke orde ook de mierenleeuwen en gaasvliegen worden gerekend; ze komen echter in zooverre met de mieren overeen, dat deze insecten ook in staten leven, welke individuen van verschillende soort bevatten. Gevleugelde mannetjes (laron) en gevleugelde wijfjes zijn aanwezig; dan komt nog voor de Koningin (bevrucht wijfje). Verder nog de algemeen bekende rajaps, bestaande uit werksters (ongevleugelde exemplaren van beide seksen) en de soldaten met grooten kop en dan nog de larven van al deze soorten. Sommige nesten bevatten naast de soldaten (met grooten kop) nog andere exemplaren, die wel eens met den naam van officieren worden aangeduid. Hoewel er veelal wordt gesproken van *de laron*, *de rajap* zijn er een groot aantal moeilijk van elkaar te onderscheiden soorten, omdat een nest behalve de larven van verschillende vormen en stadia ook nog de verschillende vormen van het volwassen insect bevat, zoodat het aantal vormen dan zeer groot wordt, terwijl alle soorten toch nog eenigszins op elkaar lijken. De werksters zijn blind en kunnen zich dus niet verdedigen. (Deze en bovenstaande aantekeningen werden mij door tusschenkomst van den heer BACKER van den Heer REUTER van het Zoölogisch Museum).

Mijn doel een natuurlijke vijand onder de mieren tegen den rajap te vinden lukte mij dus niet. In de vrije natuur zal de zwarte mier het niet wagen den rajapsoldaat aan te vallen; dit vermoeden ligt voor de hand, daar bij de nesten der witte mieren ook de hollen der twee zwarte mieren gevonden werden en deze twee soorten wel degelijk op roof gaan op de jongere witte mieren en de eieren of larven. De jongere mieren, kleine

soldaten ook, werden wel aangevallen, gedood en weggesleept. De Koningin kan echter veilig en rustig haar plicht vervullen.

Nu heb ik van bedienden gehoord, dat de kleine roode mieren, gelokt door kemirie en bij een gat van de witte mier gezet, daarin binnendringen en de witte mier verdelgen. Ik heb een proef genomen; maar kon geen resultaat constateeren.

Een aangevreten kokosmat optillende, zag ik bij de witte mier ook de kleine zwarte mier, die veel in de bamboe voorkomt en niet bijt. Wat doet ze daar? Ik kon het niet nagaan. Ze verdween voor een deel tegelijk met de rajap in dezelfde holen.

Wie zijn behalve de miereneter de natuurlijke vijanden van den rajap hier op Java?

Den rajap verjagen met kunstmiddelen als carbol, zwavelkoolstof, petroleum en andere middelen is ze toch onvolkomen bestrijden en feitelijk ze slechts verjagen en niet uitroeien. Ik had gehoopt, dat een der zwarte miersoorten het zou doen.

De oude aangevreten kokosmat kwam te liggen op de plaats, waar de *Odontoponera* de doode witte mieren in haar holen sleepten. Na een drie weken kwamen daar onder de mat de witte mieren te voorschijn, een bewijs dat de zwarte mieren de rajap niet stuitten in hunne verderfelijke loopgangen en misschien wel zelf verdreven zijn geworden. Dit zou geheel met mijne waarnemingen, hierboven beschreven, overeenkomen. De soldaten banen den weg door de loopgangen der zwarte mieren naar de mat en deze worden verdreven. Mij is het toch nog steeds een raadsel, hoe, op welke manier, met welk orgaan de rajap haar voedsel door den grond, zelfs door een gecementeerden vloer heen weet te vinden. Helpt haar daarin de kleine zwarte mier, boven bedoeld als spoorzoekster?

Deze soort schijnt met de rajaps bevriend te zijn. Ontvangt zij zoetigheid als loon van de witte mier, als bij de blad- en vruchtluizen? B. A. DE RUITER.

* * *

N A S C H R I F T.

Ik heb in mijn stuk de aantekeningen van het Zoölogisch Museum ingelascht, omdat het den lezer vergemakkelijken zou in het vinden eventueel van genoemde mierensoorten; maar vooral omdat er iets in geschreven staat, dat ik niet kan onderstrepen. Ten eerste heb ik de roode mier nog nimmer zich zien verdedigen op de manier als daar aangegeven wordt nl. door met zijn giftklier in het achterlijf de met de kaken gemaakte wond met een bijtende stof te bespuiten en zóó de zoo gevreesde pijn te doen ontstaan. Maar ik betwijfel daarvan de waarheid niet. Iets anders is het met de opmerking van den genoemden heer C. T. BINGHAM in genoemd werk, dat de *Odontomactus* nogal vreesachtig is. Aan die opmerking is dit naschrift te danken.

Ik liet weer versch oorlogsmateriaal zoeken door mijn kebon. De *Odontomactus* liet ik eerst vechten tegen de roode boschmier. Hier viel de roode mier ook aan en pakte zij den *Odontomactus* bij een der pooten of onder den kop in het borststuk, dan was de strijd eentonig in dien toestand en langdurig; maar stonden de koppen tegenover elkaar en beet zij toe, dan vloog de roode mier achteruit, of kromp in elkaar zooals de mensch door zware koliek in elkaar krimpt en zich dubbel vouwt. Na verscheidene beten was ze doodelijk gewond en kwam niet meer bij; als een bal bleef ze opgerold. Verscheidene volgden denzelfden weg. Ook verloor de roode mier het op dezelfde manier tegen de *Odontoponera*.

B. A. DE RUITER.